РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Биро за развој на образованието
СКОПЈЕ 2

Примено:	26.08.2013		
Орг единица	Број	Прилог	Вредност
07	12/89		

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија" бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11) и член 30 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија" бр. 103/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11, 51/11, 6/12, 100/12 и 24/13), министерот за образование и наука ја утврди Наставната програма по музичко образование за VI одделение на деветгодишното основно образование за учениците со мултихендикеп.

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

АДАПТИРАНА НАСТАВНА ПРОГРАМА ЗА УЧЕНИЦИТЕ СО МУЛТИХЕНДИКЕП

МУЗИЧКО ОБРАЗОВАНИЕ

VI ОДДЕЛЕНИЕ

ДЕВЕТГОДИШНО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

Скопје, 2013

1. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО VI ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да се оспособува да применува правилна вокална интерпретација;
- да се поттикнува да го развива опсегот на гласот;
- да се оспособува да пее песни со разновидна мелодиска линија, различни по карактер и содржина;
- да се поттикнува да развива навики за активно слушање музика;
- да се поттикнува да ја совладува техниката на свирење на ДМИ (мелодиски и ритмички);
- да се поттикнува да развива чувство за колективно музицирање (свирење и пеење);
- да се оспособува да го применува нотното писмо;
- да ги развива умеењата за пеење и свирење нотен текст;
- да се поттикнува да стекнува позитивен став за народното творештво и народното музичко творештво;
- да се оспособува да ги спознава основните елементи и карактеристики на народното творештво и народното музичко творештво;
- да се поттикнува да ја користи информативната компјутерска технологија во музичкото изразување;
- да се оспособува за тимско работење;
- да се поттикнува за сопствено музичко изразување.

2. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

1. ПЕЕЊЕ			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
Ученикот/ученичката: o да се оспособува да применува правилна вокална интерпретација; o да го развива опсегот на гласот; o да се поттикнува да развива чувство за ритам и да идентификува определен ритам; o да се оспособува да пее вежби и песна со примена на соодветни елементи од музичката писменост; o да се оспособува за групно пеење.	**Пеење по слух** Детски, уметнички, народни песни со соодветна содржина и тонски обем **Пеење по ноти** Пеење мелодиски вежби и песни со примена на соодветени елементи од музичката писменост	**Пеење по слух**	**Пеење по слух** - Пеење кратки мелодиски мотиви (пр., наставникот го пее мотивот, а учениците го повторуваат). - Пеење детски, уметнички или народни песни со соодветна содржина и тонски обем според постапката на обработка на песна **<u>по слух</u>** (пр., обработка на песна по избор на наставникот- текстуална, мелодиска обработка на песните и пеење). - Текстуална и мелодиска обработка на песна од фестивалот„Златно славејче''- пеење на песната. - Текстуална и мелодиска обработка на песната „Јовано, Јованке''- пеење на песната. **<u>Пеење по ноти</u>** - Пеење на кратки мелодиски мотиви (пр., наставникот го пее мотивот со именување на тоновите, а учениците го повторуваат). - Пеење детски, уметнички или народни песни со соодветна содржина и тонски обем според постапката на обработка на песна **<u>по ноти</u>** (пр., обработка на песна по избор на наставникот - народна песна, химната на РМ и сл). **Напомена:** Наставникот треба да внимава опсегот на песните да одговара на гласовните можности на учениците.

2. МУЗИЧКА ПИСМЕНОСТ			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
Ученикот/ученичката: o да се поттикнува да препознава и да применува ноти; o да се оспособува за пеење вежби и песни со примена на ноти; o да се запознае со инструментот детска флејта.	Детска флејта	Детска флејта	❖ Вежби за запишување ноти. ❖ Пеење на песнички по избор од детските фестивали. ❖ Свирење на инструмент- детска флејта. ❖ Свирење на детски музички инструменти. ❖ Слушање детски песни.

3. СЛУШАЊЕ МУЗИКА			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
Ученикот/ученичката: o да развива способност за слушање музичко дело (или заокружен фрагмент); o да се поттикнува да ги искаже своите впечатоци од слушаната музика; o да развива способност за слушање музички дела базирани на народното музичко творештво; o да препознава по слух видови музички инструменти.	Вокални, инструментални, вокално-инструментални музички дела од различни стилови и жанрови, различни по карактер и содржина Народни ора изведени со народни музички инструменти.	Вокална музика Инструментална музика Вокално-инструментална музика Народни музички инструменти Народно оро	❖ Слушање вокални, инструментални, вокално - инструментални музички дела по избор на наставникот. ❖ Препознавање на видот на музичка изведба: вокално, инструментално, вокално - инструментално музичко дело. ❖ Слушање народна песна во вокална, инструментална и вокално-инструментална изведба. ❖ Запознавање со народни музички инструменти: тапан, гајда, зурли, дајре преку демонстрација на истите. ❖ Цртање на народните музички инструменти. ❖ Посета на оркестар за народни музика – разговор. ❖ Слушање народни ора (по избор на наставникот) во изведба на изучени народни инструменти. ❖ Посета на културно - уметничко друштво - разговор ❖ Играње народни ора „Македонско народно оро’’, „Пајдушко’’ и други ора.

4. СВИРЕЊЕ НА ДЕТСКИ МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
Ученикот/ученичката: o да се поттикнува правилно да свири на ДМИ (ритмички и мелодиски); o да развива способност за ансамблово свирење по ноти; o да развива способност за колективно музицирање.	Вежби со сите претходно усвоени поими од музичката писменост со ритмички инструменти Мелодиски вежби и песни со сите претходно усвоени поими од музичката писменост со мелодиски инструменти.	Сите претходно усвоени поими	❖ Изработување на детски музички инструменти од материјали од секојдневниот живот - шише со зрна, тапан од кутија, дајре… и свирење на истите. ❖ Демонстрација на свирење на инструменти од страна на наставникот. ❖ Запознавање со иструментот. ❖ Свирење на ритмички вежби индивидуално, во групи и колективно. ❖ Свирење на мелодиски вежби индивидуално, во групи и колективно.

5. НАРОДНО МУЗИЧКО ТВОРЕШТВО			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
Ученикот/ученичката: o да се оспособува да ја усвои поделбата на народните музички инструменти; o да се оспособува да ги препознава визуелно и да ги именува народните инструменти.	Народни музички инструменти: дувачки, жичани и удирачки.	Дувачки инструменти (гајда, зурла, кавал, дудук, шупелка) Жичани инструменти (кемане, канон, ут и тамбура) Удирачи инструменти (тарабука, тапан и дајре)	❖ Интернет презентации. ❖ Посета на културно уметничко друштво. ❖ Запознавање со народните музички инструменти преку проектни активности: собирање на слики од разни видови инструменти: I група - жичани народни инструменти; II група - дувачки народни инструменти; III група - удирачки народни инструменти. ❖ Цртање на жичани инструменти. ❖ Презентација и свирење. ❖ Цртање на удирачки инструменти. ❖ Презентација и свирење.

6. МУЗИЧКО ИЗРАЗУВАЊЕ И ТВОРЕЊЕ			
Цели	**Содржини**	**Поими**	**Активности и методи**
Ученикот/ученичката: o да се поттикнува да ги развива креативните способности; o да се поттикнува да го применува знаењето од ИКТ во наставата по музичко образование.	Содржини од сите наставни теми		❖ Ликовно и литературно изразување на изучените песни и слушаните дела според способностите, можностите и желбите на учениците. ❖ Свирење на мотиви со ДМИ (ритмички и мелодиски) со музичка поддршка на ЦД. ❖ Проект: Пребарување на Интернет податоци на различни теми и создавање албум.

Напомени за начинот на планирање и реализација на наставната програма

Во паралелките во посебните основни училишта и во посебните паралелки при редовните основни училишта составот на учениците е изразито хетероген. За учениците со посебни образовни потреби, согласно видот и степенот на попреченоста, треба да се практикува строго диференциран и индивидуализиран пристап во рамките на воспитно – образовниот процес. Ваквиот приод е во функција на нивните индивидуални специфични потреби, а, се очекува да резултира со развивање на индивидуалните потенцијали, и, секако максимални академски постигања.

Во тој контекст, наставниците кои реализираат настава со овие ученици треба:

- да се обидат при изготвувањето на планирањето (доколку видот и степенот на попреченоста на учениците во паралелката го дозволува тоа) да планираат исти содржини, цели и активности за целата паралелка;

- за учениците во паралелката чиј вид и степен на попреченост не дозволува наставниците да планираат исти содржини, цели и активности за целата паралелка, тогаш за нив треба да планираат парцијална партиципација во рамките на содржините, целите и активностите кои ги реализира целата паралелка;
- доколку видот и степенот на попреченост е многу сериозен наставникот пристапува кон изготвување интерен индивидуален образовен план за тие ученици во рамките на адаптираните наставни програми (при изготвувањето на индивидуалниот образовен план наставникот може да користи наставни содржини и цели и од наставните програми од претходните учебни години). Кога наставникот во индивидуалниот образовен план користи наставни содржини и цели и од наставните програми од претходните учебни години, треба да ги наведе одделението, содржините, како и целта на нивното повторно обработување.

3. КАРАКТЕРИСТИКИ НА УЧЕНИЦИТЕ СО МУЛТИХЕНДИКЕП

Карактеристичните ,,одлики" на учениците со мултихендикеп имаат импликации во повеќе области. Имено, учениците со мултихендикеп имаат ,,сиромашна" меморија, површно, лабилно и краткотрајно внимание, ограничено логичко расудување, дефицитно сознание за себе и за окружувањето, ограничени способности за дискриминација и исклучително редуцирана способност за имагинација и апстракција.

Кај ученикот со мултихендикеп примарни се сериозните пречки во психичкиот развој, но овие ученици, исто така, може да имаат редукција на слухот и/или видот и симптоми на аутизам. Повеќето од нив се потполно зависни од околината, односно потребен им е постојан надзор.

Заради успешно одговарање на сите специфични индивидуални потреби на учениците со мултихендикеп, како и заради специфичниот стил на учење, наставникот треба да планира различни типови наставни часови (часови за обработка на наставните содржини, часови за увежбување, за повторување и часови за проверување на нивото на усвоеност на наставните содржини).

Пред да се започне со обработка на нова содржина, треба да се искористи предзнаењето на ученикот, односно да се појде од веќе познатото како вовед во новите содржини. Бидејќи учениците имаат скромни искуства и предзнаења, наставникот пред да започне со обработката на новите наставни содржини треба да планира и реализира набљудувања и/или посети со цел стекнување и проширување на нивните конкретни искуства и предзнаења. За да им овозможи на учениците постапно усвојување на содржините, новото градиво треба да го изложува етапно. При објаснувањето на новите поими треба да планира доволно време и да користи повеќе соодветни средства и помагала за успешно приближување на новиот поим на ученикот. Наставникот треба да користи конкретни предмети и/или нивни модели, внимателни избрани слики, цртежи, илустрации, филмови и сл. При усвојување на нов поим (доколку се усвојува со сите ученици) го запишува на училишната табла и/или на

индивидуална плоча, картон или соодветно парче хартија (доколку новиот поим се однесува на конкретен ученик). Доколку е потребно наствникот користи синоними на поими познати на ученикот. Дополнителните објаснувања треба да бидат концизни и прецизни. Наставникот не треба да воведува нови поими доколку претходните не се потполно усвоени. Наставникот не треба да дозволи да се ,,натрупуваат“ нови поими, затоа што вниманието на ученикот флуктуира и тој.таа постепено губи интерес активно да партиципира на часот.

Кај репродуктивното повторување во наставните содржини треба да се внесуваат одредени смислени промени. Тоа е интересно за учениците, бидејќи со промените се избегнува монотонијата, а е поефикасно за ученикот затоа што придонесува за потполно остварување на фукнкционалните цели на наставата. Токму тие промени создаваат дополнителни напори и проблеми за овие ученици. Тоа е етапа на усвојување на знаењата кога се оперира со факти, кога се работи на генерализации, за апстракции и разбирање на поставените задачи. Тоа од учениците бара активно творечко решавање, прикажување на постигнатите резултати а, за сето тоа е потребен развиен говор и добри аудитивни способности (компетенции кои овие ученици или не ги поседуваат или не се на задоволително ниво).

Развојот на говорот и слушањето е перманентен процес, кој трае во сите етапи од основното образование. За да можат учениците да ги развиваат творечките способности, треба да ги разбираат наставните содржини. Заради тешкотиите во разбирањето на многу изрази, факти, апстракции и генерализации, треба да се организираат и говорни и слушни вежби. Во случаите со слаби говорни способности, тешко може да се постигне учениците самостојно да произнесуваат преструктуирани содржини. Заради тоа, овие ученици во фронталниот начин на работа тешко можат да ги изразат сопствените вистински потенцијални интелектуални творечки способности, како што се досетливоста, проникливоста, оригиналноста и неконвенционалноста.

При усното проверување на нивото на постигања, наставникот треба да поставува приилагодени, соодветни, јасни, разбирливи прашања-задачи (по потреба да се користи со дополнителни прашања,особено кога сака да ги провери способностите на мислењето на ученикот и евентуално формализмот во неговото знаење). Во таквиот начин на проверување субјективниот фактор наставник може да има голема улога и во постигањето на адекватниот однос кон ученикот и во создавање на пријатна клима (со стрпливост и разбирање), како и при вреднувањето на нивото на постигањата на ученикот.

Писменото проверување овозможува проверка на познавањето на содржината, способноста за мислење и писмено изразување. За да биде сигурен дека ученикот правилно го разбира усмениот налог, истиот го запишува на училишната табла, наствното ливче и сл. Заради збогатување на речникот секојдневно треба да се води слободен разговор иницииран од конкретни случувања или импровизирани ситуации.

При реализирањето на воспитно - образовниот процес со учениците со мултихендикеп кои имаат оштетен слух треба да се оперира со богато илустраиран материјал. Добро избраната слика, цртеж, илустрација кај ученикот може да го обезбеди она што сакаме ученикот интелектуално да го сфати, логички да го обработи и притоа да сака да се изрази употребувајќи говор.

Развојот и учењето на учениците со мултихендикеп кои имаат оштетен вид се одвива според истите законитости на развојот како и кај учениците што гледаат, но постојат разлики и варијации кои се однесуваат главно на брзината и темпото на нивниот развој. Темпото на стекнување одредени вештини и знаења кај нив е побавен, а варирањето во брзината на развојот е поголема отколку кај учениците кои немаат проблеми со видот. Воопшто, кај слепите ученици потребно е постојано зборување, усно обраќање, објаснување, разговор, проверка на разбраното по пат на прашања.

Учениците со мултихендикеп со симптоми на аутизам манифестираат доцнења во развојот на говорот и јазикот. Кај нив поголеми се предизвиците на полето на социјалната комуникација и интеракција. Тие, исто така, може да имаат проблеми со започнување и/или спонтано одвивање на конверзацијата. Многу често, учениците со аутизам обраќањето на наставникот го разбираат како тој да им се обраќа на другите, а не токму нему/нејзе.Тие може да реагираат и/или да одговараат на одредени информации и налози на многу невообичаени, несоодветни, специфични и уникатни начини. Карактеристично за некои од нив е дека без некоја причина во одредени ситуации реагираат агресивно и автоагресивно, што може да резултира со сериозни повредувања. Карактеристика за нив е што тие често инсистираат на едноличност, монотоност и стереотипност во однесувањето и окружувањето. Многу често пружаат отпор на воведувањето промени од кава било природа. Учениците се соочуваат со тешкотии во искажувањето на сопствените потреби, желби, намери и сл. Специфика на нивното однесување, исто така, претставува постојано повторување на одредени зборови и фрази (ехолалија), како и постојано повторување на одредени движење (ехопраксија). Изразената хипо или хипер активност е, исто така, нивна карактеристика.

4. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Наставниот предмет е задолжителен и се изучува со фонд од 2 часа неделно, односно 72 часа годишно. Наставните содржини по предметот музичко образование во VI одделение во деветгодишното основно образование даваат можност да се реализираат интегрирано со содржините од други наставните програми. Исто така, се дава можност за внатрешно интегрирано планирање на сите теми во согласност на потребите на учениците и планираните активности. Предвидениот број

часови ги опфаќа и вонучилишните активности (посета на музички образовни институции, концерти на Македонската филхармонија, Македонска опера и балет и др.), како и задолжителните дискусии, размени на мислења и впечатоци по остварените посети на институциите и настаните. При реализирањето на содржините наставникот треба да го поттикнува, охрабрува секој ученик при музичкото изразување, да им даде можност секој ученик/ученичка како индивидуално така и колективно да членуваат во ансамбли (хор, оркестар, мали музички групи, проекти и др.), да се стимулираат дискусии и размени на мислења, искажувања на сопствени ставови и почитување на ставовите на другите.

Годишен фонд на часови

	ТЕМИ	**Број на часови**
1.	Пеење	10 часа
2.	Музичка писменост	16 часа
3.	Слушање музика	16 часа
4.	Свирење на детски музички инструменти	10 часа
5.	Народно музичко творештво	12 часа
6.	Музичко изразување и творење	8 часа
Вкупно:		72 часа

Забелешка: Бројот на часовите е даден ориентационо.

- **Наставни средства:**
  - аудиовизуелни средства (ТВ, ДВД, видеоплеер, компјутер);
  - детски музички инструменти;
  - дидактички средства и материјали;
  - визуелни средства (слики, фотографии, апликации и сл.);
  - Интернет, образовни софтвери.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Во текот на наставата редовно се следат и вреднуваат постигањата на учениците, се прибираат показатели за нивните активности, мотивираноста за музичко изразување, ангажираноста на учениците, посветеноста во работата, како и тимската работа. При следењето на постигањата на учениците, наставникот треба особено да внимава на индивидуалниот пристап во постигањата на секој ученик.
На полугодито и на крајот на учебната година се формираат бројчани оценки

6. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програмата во однос на просторните услови се темели на Нормативот за простор, опрема и наставни средства за деветгодишното основно училиште донесен од страна на министерот за образование и наука.

7. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Воспитно - образовната работа во шесто одделение може да ја изведува лице кое завршило:

- факултет за музичка уметност - оддел за музичка теорија и педагогија;
- факултет за музичка уметност - други оддели со стекната педагошко - методска доквалификација на ФМУ;
- дополнителна дефектолошка дообразба;
- филозофски факултет – Институт за дефектологија, дипломиран дефектолог;
- дефектолошки факултет, дипломиран дефектолог.

Изготвил: работна група, координатор Марија Симонова, советник во Бирото за развој на образованието - Скопје

Контролирал: м-р Митко Чепларов, раководител на сектор во Бирото за развој на образованието – Скопје

Одобрил: м-р Весна Хорватовиќ, директор на Бирото за развој на образованието - Скопје

8. ПОТПИС И ДАТУМ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по *музичко образование* за шесто одделение на деветгодишното основно образование за учениците со мултихендикеп, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди

на ден --

Скопје

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Бр. 11 - 3942/1
19 08 20 13 год.
СКОПЈЕ

Министер,

Спиро Ристовски